

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

zhaja l., 10. in 20. vsakega meseca. — Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Sežani na Krasu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L 24.— Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, l. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 14

V Trstu, dne 10. maja 1922.

Leto III.

PER ASPERA AD ASTRA!

Koncertni in recitacijski večer, ki ga je priredila Zveza dne 29. IV. v Gorici, je predvsem delo našega glasbenika Srečka Kumarja. S tem ni rečeno, da drugi niso požrtvovalno prispevali pri vsem pripravljalnem delu, bodisi da so sodelovali pri obširnem vzporedu, bodisi da so v vodstvu Zveze same ali v društvih moralno ali materialno podpirali idejo, toda ideator je vendarle Srečko Kumar, brez njega bi ne bilo klašov iz semena.

Življenjska pot Kumarjeva je trnjeva pot, ki jo hodi slovenski umetnik. Kdor ni močen, kdor nima v sebi nenavadnih sil za to pot, omaga in pade na njej prej ali slej. Nekoliko priložnostnih, sentimentalnih besed o sreči, ki je naš narod nima, nekoliko posmrtnega ploskanja in delo in načrti in ime utone v pozabljenost kakor izgine zvezdni utrinek v globine pod obzorjem. Bolj kot kdo drugi je naš umetnik sam na svojih cestah, vsa naša umetnostna zgodovina priča o tem, vsi premnogi zgodnji grobovi. «Narod» je zlat, je velik in čudovit, podpira z navdušenjem vse, kar je dobrega, skrbi, da se prelivajo živi sokovi po narodovem telesu, toda vire in vrelce življenjskih sokov pušča, naj vsihajo. Ali obtožujemo? Ne. Le to pravimo, da je narod skupnost, ki je od individualizma povsem razkrojena in nima dejanske zavesti svojih velikih kolektivnih potreb.

Zveza slov. učit. društev je vendar še enoten organizem, na čemer ima vladna šolska politika nedvomno precejšnje zasluge. Če ne bi bilo namreč učiteljstvo na vsej črti siljeno, da brani svoje pridobljene pravice, bi izginil tudi smisel za skupno obrambo stanovskih in šolskih interesov. Čim trše pa nam je šlo, tem bolj so se stanovske vrste zapirale, tem več sredstev je zbrala organizacija za borbo. In nele za borbo, ampak tudi za delo, ki sega daleč preko okvirja stanovskih koristi.

Srečko Kumar je bil, ki je moč Zveze pravilno preценil z ozirom na ustvarjalno zmožnost na polju glasbene umetnosti. Zainteresi-

ratil dovolj širok, trden krog, ki se ne zboji prvih ovir in neuspehov, premagati skeptike in dobiti sredstev za negotove, čeprav najlepše načrte, ni lahko delo in zahteva žilave vztrajnosti in organizatorične sposobnosti. Le kdor veruje sam v se in v lepoto svojih ciljev, kdor se samožrtvovanja ne plaši, le tak mož stopi na višine.

Ali ni Zveza imela vseh potrebnih pogojev za uspeh? bo kdo vprašal. Res je: temelj je bil, organizacija se je v zadnjih časih konsolidirala, iz dobe otroških boleznih se je organizem rešil dovolj zdrav in ravnotežen in mnogi izmed tovarišev in tovarišic imajo zasluge pri tem. Vendar je bilo treba sprožiti premnogo vzvodov predno se je misel utelesila, zakaj ne pozabimo: dejanje je tisočkrat težje kakor zamišljanje.

Koncertni in recitacijski večer v Gorici ni samo sad resnega dela, ni samo krona žrtvam, lep moralni uspeh razmeroma male čete jugoslovanskega učiteljstva v Julijski Krajini, ampak nam bodi predvsem dragocena priča, da smo iz lastnih sil dosegli nekaj, kar se nam je še nedavno zdela utopijska, nedostopen, daljen svit. Ravno to je posebna vrednost znamenitega večera: samozavest človeka, ki se požene iz tesnega, malodušnega kroga nemoči, ki preskoči oviro in stopa dalje, radosten svoje volje in svojih misli!

Odkar je «Glasbena matica» še pred vojno zadnjič nastopila, ni bilo več slične prireditve v Gorici. Novo življenje se zbujalo po veliki vihri apokaliptičnih jezdecev tudi tu, koder so najgloblje udarjala strašna kopita. Kakor pred vojno, tako se tudi sedaj spet glasi veliki «Pomladni spev» z neutешljivimi sanjami in nadami duše, zakaj življenje je večnomlado. Toda ne zabimo: med včeraj in danes je jezero krvi, so gore mrtvih, ki vzdihajo svoj Memento. Kar je še včeraj veljalo, se ruši in se bo zrušilo do tal. Nešteti, ki jih včeraj ni bilo čuti, zahtevajo svoj delež na kulturi in dvigajo roke k solncu lepote. Tudi tem in predvsem tem bomo morali dati, kar premoremo, zakaj kri smo njih krvi.

NRAVSTVENI POUK BREZ RELIGIJE

II.

Ko smo si sedaj ogledali bistvo in lastnost brezverskega nraevnega pouka, ozrimo se še na praktič-

no uporabo tega pouka in na uspehe v državah, kjer se je že vpeljal ta pouk. Ako bi imeli kako eksperimentalno pedagogiko v pomenu besede, bi nam ta lahko dala odgovor na vprašanje o praktični uporabi brezverskega uradnega pouka. Toda tu gre pa za

duševne pojave, ki jih ne more meriti noben poskus. Koliko trdne volje, koliko zvestobe, čistosti, dobrote, pravičnosti je v človeku, tega ne more dognati noben poskus. In če bi tudi bil mogoč kak pedagogičen poskus, bi ga ne smeli storiti, ker človeka sreča in človeški blagor sta predragoceni dobrini, da bi se z njima delali poskusi. Zato nam torej ne preostaja drugega nego ozreti se na države, ki so že vpeljale brezverski pouk in poslušali verodostojne priče iz teh držav, kako one sodijo o uspehih brezvernega pouka. V to svrhu se ozrimo predvsem na Francosko in Severno Ameriko.

L. 1789 je vpeljal Condorcet po primernih šolah na Francoskem na mesto krščanskega nauka samo npravstveni pouk, a ta poskus je trajal le malo časa. Že pod Napoleonom je bil kršč. nauk zopet sprejet v učni načrt francoskih šol, ker se sam npravni pouk ni obnesel. V zadnjih desetletjih 19. stoletja pa se je začela znova živahna propaganda za neodvisno moralo. Sklicevaje se na «svobodo vesti» so pri preustroju ljudske šole v letih 1882—1886 izbacili iz šole krščanski nauk in z njim seveda tudi duhovnike — učitelje. V nadomestilo kršč. nauka je zakon z dne 28. III. 1882. ukazal: l'enseignement moral et civique» pouk otrok v npravnosti in državoznanstvu. V naglici so se morale sestaviti zato potrebne učne knjige. Nad 200 raznih knjig za ta pouk, pisanih od poklicanih in nepoklicanih šolnikov, kroži dandanes po Francoskem. Te knjige obravnavajo dolžnosti človeka do samega sebe, do staršev, bratov in sester, učiteljev, poslov, tovarištev in zlasti do domovine, kjer se povdarjajo zasluge francoske prekucije in ljudovlade. Tudi dolžnost čistosti, zmernosti, potrpežljivosti, ljubezni do bližnjega itd. te uče te knjige. O Bogu pa seveda ti nadomestni katekizmi nimajo ničesar ali le par nedoločenih stavkov polnih dvomov. Ne tajim, npravni nauki v teh knjigah so stvarno skoinskoz dobri in pametni in jih tudi krščanski pedagog lahko pri pouku koristno uporablja, toda v splošnem so pa preabstraktni in nimajo tistega živega vpliva na otroško dušo, kakor nauki katekizmovi in zgodb.

Poglavitna hiba tega npravnega pouka je, da v njem ne dobiš prav nobenih zgledov. Zveličarjev ali svetnikov. Vse dobro more iziti šele iz npravnodobre osebnosti, zato je tudi dober zgled prvi faktor npravne vzgoje. Toda na mesto privlačnih zgledov Kristusa Gospoda, njegovih prijateljev in učencev, krščanskih junakov stavlja francoski npravni pouk razlago npravnih dolžnosti in njih znanje, kakor bi bilo spoznanje čednosti že čednost. Stalna zavest dolžnosti, čednost se stem ne more vcepiti v mlado človeško srce. In slednjič mladji ateist, ki se uči v naravoslovju, da izvira človek od opice; ne bo li iz tega izvajal, da je naravno razmerje med ljudmi boj za boljšo kost, za boljši grizljaj, kakor ga vidi pri psih in opicah? Zakaj naj se pa pri najvišjih sesalcih — pri človeku — umakne splošen boj za obstanek splošni ljubezni ljudi med seboj? Da so vsi ljudje otroci enega nebeskega očeta, člani ene velike družine, ki naj postanejo deležni ene in iste milosti in skupnosti odrešenja — to je le bajka. In če se je človeštvo, mogoče v raznih dobah in na raznih krajih razvilo iz živalstva, čemu naj bi potem imelo več notranje skupnosti kakor živalstvo? In potem pride Nietzsche — ki ga odrasla mladina dobi v roke — z naukom, da se mora zato, da se sposobnejši lahko dalje razvijajo, pokončati slabejše in revnejše, kako naj se brezverska etika postavi nasproti takim zaključkom mladega nadčloveka, da bo to imelo

res kaj uspeha? Ali ni torej jasno, kako izginja z vero v Boga in božji izvor človeštva tudi podlagatemelj ljubezni do bližnjega in človečanstva. In kjer je izgubila ljubezen do bližnjega svojo podlago, kje naj bi tu bila mogoča istinita trajna zveza narodov? Prav pravi prof. Pohl (Villmanifestschrift str. 19.) «Der Weltbund der Völker mit Gott».

In kar velja o ljubezni do staršev in do bližnjega, to velja tudi za drugo npravno življenje. Enoglasna je tožba, kako so se na Francoskem pod vlado brezverske državne šole pomnožili zločini pri mladini. L. 1872 je znašalo število mladoletnih kaznjencev 18.000, l. 1896. 36.000 in l. 1911 že 40.000. Pomsleka vredno je posebno nazadovanje rojstev, t. j. 3,6% prirastka a l. 1911. na 39% milijonov prebivalcev le 350.000 rojstev torej niti polovico od prej. (Glej Friderik Klimke: Schule u. Religion Inomost — Tyrolia 1919 str. 44 in sl.) O tem je rekel l. 1909 znani francoski narodni ekonom Paul Leroy-Beaulieu: «Pomanjkanje otrok sledi lajiški šoli; prebitek rojstev je samo še tam, kjer so katoliške šole (Vendeé, Bretagne in na severu), ako se tudi še tu vpelje legiška šola, bo imela Francoska še nadaljnji primanjkljaj letnih 40.000 rojstev.»

Poglejmo še v Ameriko. Državne šole v Ameriki se razlikujejo od francoskih v tem, da v njih ni toliko krščanstva in cerkvi sovražnega duha. V Ameriki se ločitev Cerkve od države ni izvršila vsled sovraštva do krščanstva in cerkve marveč iz dejansko obstoječe potrebe, ker je bila to država, kjer je bilo vse polno raznih veroizpovedanj. V splošnem veje v teh šolah neki verski duh, tako na pr. se navadno otvarjajo z molitvijo in branjem biblije. Vendar katoliki so se jih izogibali, ker se je vse, kar je bilo kaj religijoznega na teh šolah, nagibalo bolj k protestantizmu. Tudi je duhovnikom v te laiske šole prepovedan vstop in za verske vaje tam ni nobene prilike. Zato so katoliki v Ameriki odločni nasprotniki državne šole. Res je papež na tozadevno vprašanje l. 1892 odločil, da ne nasprotuje katoliškemu krščanstvu, ako hodijo katoliki v državne šole. Kljub temu pa so še vedno katoliki v najodločnejšem nasprotstvu nasproti tem šolah. To pa radi tega «ker je ves sistem teh šol na znotraj gnil, ki povzroča protiversko vzdušje, izpodkopuje vero in razdira edino varna načela morale ter zanemarja razvoj prave izobrazbe duha in srca», kakor je rekel l. 1912 profesor Charles Macksey na dunajskem mednarodnem kongresu za krščansko vzgojo (Kongressbericht str. 600.) Ameriški katoliki ustanavljajo zato z velikimi žrtvami katoliške zasebne šole. L. 1910 je bilo od 1½ milijona šolskih otrok, ki pošilja 15 milj. katolikov Združenih držav v šole, 1¼ milijonov v katol. šolah. A tudi na Francoskem je bilo v katoliških laiskih — redovne so prepovedane — šolah l. 1911 en milijon otrok napram dobrim 4 milijonom učencev — v državnih šolah.

In drugod? V Nemčiji se je lansko leto 114 vseučiliških profesorjev izreklo za obvezno versko vzgojo, ki jo imenujejo «izhodišče in središče vse vzgoje». Nemški državni šolski zakonski načrt priznava v principu tri tipe ljudske šole: simultansko (za vse konfesije), veroizpovedno (za vsako konfesijo posebej) in brezversko. Glavni agitator za zadnjo je nekatoliški «Deutscher Lehrerverein», ki se je l. 1919. zavzel na svojem zborovanju v Berlinu za zadnji tip, dočim je bil prej vsaj za prvi tip. A društvo je moralo sedaj zavzeti drugačno stališče. Na lanskem zboru v Stuttgartu se je sprejel predlog,

da se ima stališče «D. L. V.» za brezversko šolo revidirati, to pa raditega, ker so se posamezne podružnice L. V. začele izjavljati druga za drugo proti brezverski šoli. Tako na pr. je v Braunschweigu glasovalo od učiteljev te podružnice 88% za veroizpovedno šolo in le 1¼% za popolnoma brezversko šolo — ostali za razne tipe, ki jih načrt splošno ne predvideva; pri podobnem glasovanju na Hanoverskem, kjer obstoja 164 podružnic L. V. s 6638 člani jih je 93% glasovalo za versko šolo, le 2¼% je bilo za popolnoma brezversko šolo, ostali so se izjavili za razne tipe, 75% pa breznogojno zahteva pouk na podlagi katekizma. Na Bavarskem so člani L. V. s 90% odklonili ne samo brezversko ampak tudi simultansko šolo. Večino imajo zagovorniki brezverske šole samo na Saksonskem.

Poglejmo še v Jugoslavijo. Ko je lanskega leta minister Pribičević dal izdelati zakonski načrt za srednje šole, ki na gimnazijah odpravlja verouk, je izšel v «Glasniku» profesorskega društva v oktoberskem zvezku članek izpod peresa profesorja Konstantinovića, Srba, ki se z vso vnmom zavzema za verski pouk. Med drugim pravi: Na IV. seji srbske narodne skupščine na Krfu je Pašić svečano proglasil, da bo srbski narod svojo vero kot največji činitelj morale v narodu vedno čuval. Najboljši srbski

pedagoški sedanjosti, Dr. Bakić, Ljub. Protić, R. Vrhovec, poudarjajo, da moralni pouk ne more imeti uspeha brez verske osnove. V Angliji in Ameriki se verski pouk v krščanskem duhu goji od ljudske šole do zadnjega izpita na vseučilišču. Brezverski pouk v Franciji in Italiji je doživel popolni fiasko. Kasneje pa svojo razpravo: «Zahtevamo v interesu mladine in zaradi srečnejše in lepše bodočnosti našega naroda, da verski krščanski pouk ostane na vseh razredih srednje šole, kakor se je vršil dozdaj v vseh pokrajinah, da se mladina vzgaja v duhu vere svojih očetov, v duhu evangelijskega ideala!»

Naj sklenem. Krščanski učitelj, krščanska učiteljica, krščanski Slovenec, ako ljubi svoj rod, postoj in dobro premisli, ko gre za brezverski pravni pouk. Ako naj bi se tudi samo en del našega naroda ne vzgajal na podlagi žive sile verske pravnote, marveč da govorim s Kantom s «praznimi blodnjami» brezverske morale, ako naj bi se tudi samo en del našega naroda izročil, da govorim z Fr. W. Foersterjem «absolutno nezadostni brezverski pravni pedagoški in odtegnil nedosegljivi moči krščansko-verske vzgoje,» bi že to bilo dovolj nesreče za prizadete, za njih starše in družine, za ves narod. Pogin naroda pa bi bilo, če bi se to zgodilo splošno.

OSNOVNI PRINCIPI DELOVNE ŠOLE

I. Obča določila o enotni delovni šoli.

§ 1. Vse šole Ruske socijalistične federativne sovjetske republike, ki so pod upravo Naučnega narodnega komisarijata, izvzemši visoke učne institute se nazivajo odslej: «Enotna delovna šola».

Pripomba a) posamične šole se označajo s skrajšanim nazvanjem: Sovjetska, z dodatkom kraja, številke in stopnje — n. pr. 3. sovjetska šola I. stopnje Narodnega okrožja mesta Petrograda.

Pripomba b) Delitev šol v začetne, višje začetne, gimnazijske, realke, obrtne, tehnične, trgovske in vse druge oblike nižjih in srednjih šol so odpravljene.

Pripomba c) S 1. oktobrom 1918. preidejo vsi učni inštituti vseh komisarijatov v upravo Naučnega narodnega komisarijata. (Zbornik zakonov in dekretov Delavske in kmečke vlade No. 30 § 507.)

§ 2. Enotna šola se deli na 2 stopnji: 1. — za otroke od 8—13 let (petletni tečaj) in 2. — od 13 do 17 let (4 letni tečaj).

Opomba a) K enotni šoli se pridruži otroški vrtec za otroke od 6—8 let.

Opomba b) Organji šolske samouprave znižajo lahko z dovoljenjem gub. oddelka Narodne prosvete vstopno dobo za eno leto.

Opomba c) Šolski sovjet odločuje o obiskovanju šole še po določeni normi in tudi sprejemu otrok, ki so prekoračili sprejemno starost.

§ 3. Pouk v šoli I. in II. stopnje je brezplačen.

§ 4. Obiskovanje šole I. in II. stopnje je obvezno za vse otroke šolske starosti.

Opomba: Za praktično uvedbo te določbe v življenje morajo oddelki Narodne prosvete takoj izdelati načrt potrebnih novih šol, zapisati vse otroke šolske starosti od 6—17 let, a tudi staviti proračune za zidanje in opravo šol, za vzdrževanje učiteljev, proračun za hrano, za preskrbo obuvala, obleke in učnih potrebščin otrokom. Obvezen pouk se takoj uvede povsod, kjer je dovolj šol za vse otroke in

kjer so dani pogoji obče dostopnega pouka. Za analfabetne otroke, ki radi let ne morejo biti sprejeti v šole občega tipa, se mora uvesti poseben pouk pri Enotni šoli, ali pa poseben izvenšolski pouk.

§ 5. V šoli I. in II. stopnje naj se uvede skupni pouk. (Zbirka postav delavske in kmečke vlade No. 38. § 409.)

§ 6. V šoli se ne dopušča nikak verski pouk, in izvrševanje obredov. (Zbirka postav delav. in kmečke vlade No. 18. § 263.)

§ 7. Delitev predavateljev v kategorije je uničena. Vsi šolski delavci (§ 8) dobivajo plačo po postavkah I. kateg. dekreta Sovjeta narodnih komisarijev o normah plačevanja učiteljskega dela. (Zbirka post. in dekr. d. in k. vlade No. 17 § 552.)

Opomba a) Učiteljsko delo se ne plačuje po urah, ampak mesečno.

Opomba b) Ni dopuščeno plačevati uslužbenec čez določeno normo.

§ 8. Vsi šolski delavci t. j. predavatelji, šolski zdravnik in inštruktorji fizičnega dela se volijo na podlagi določb o volitvah vseh pedagoških in administrativno-pedagoških služb z dne 27. februarja 1918. in po navodilih Narodnega komisarijata prosvete.

Opomba a) Z dovoljenjem oddelkov narodne prosvete lahko opravljajo namestniki šolskih delavcev šolsko delo in za časa službovanja se poslužujejo vseh pravic šolskih delavcev.

Opomba b) V slučaju, da šolski kolektiv ne more zadostiti vsem gospodarskim potrebam šole se lahko najmejo tehnični uslužbenci, ki se ne udeležujejo učno-vzgojnega dela, a se lahko vabijo h razpravam gospodarskih vprašanj.

Opomba c) Šolski delavci se smejo udeležiti dela v drugih šolah z dovoljenjem odnosnih mestnih oddelkov Narodne prosvete.

§ 9. Pri Narodnem komisarijatu prosvete in oddelkih Narodne prosvete se ustanove službena mesta za inštruktorje. Inštruktorji so dolžni perio-

dično nadzirati šole, da ohranijo živo vez z odnosnimi oddelki Narodne prosvete in da pomagajo učiteljem v njihovem pedagoškem delu.

§ 10. Število učencev na enega šolskega delavca ne sme presegati 25; obče število šolskih delavcev v vsaki šoli je treba opredeliti po tej normi.

HRVATSKO UČITELJIŠTE ZA ISTRU U ARBANASIMA (Svršetak)

U ovome hipu nije nam poznato, da li opstoji uza zavod koja pučka hrvatska škola t. j. vežbaonica i kakova je. — Nije nam opet poznato, kako je u zavodu pogledom na poljodjelstvo. O ovomu predmetu prepisujemo važnost. Ne znamo, da li postoji tu uzorni vrt, voćnjak, pčelinjak. Nema li svega toga, tada je i s ovog gledišta učiteljište manjkavo i nepraktično, i ne vodi našeg mladog učitelja u zbiljski život. Pa napokon, kako da za život odgoji mladića samostan i samostanski život, što ga sprovadjaju naši djaci u Arbanasima?! Doznajemo, da ne izlaze iz konviltka čitave sodnice i mesece Pa kamo će oni krenuti iz učiteljišta? U nebesa? Na Olimp? Zato arbanaško učiteljište ne odgaja naše mladiće ni za selo, ni za grad. On dolazi u zavod sa sela sa svim nedostacima; a mesto, da mu svet i škola dade znanja i veštine, te raširi horizont, tu med četiri zida ugušit će u mladiću i ono malo živahnosti i žilavosti, pa će doći med ljude u život hrom i nespretan. U Arbanasima naši djaci samo «bubaju» nerazumljivo znanje, a odrezani su od sveta. Ne prisustvuju niti sudeluju sastancima, skupštinama, zabavama vokalnim ni instrumentalnim; ne posećuju koncerte, kino, a da ne govorimo o kazalištu, ni o muzejima, a ni tvornicama. Sve ovo odgaja čoveka, a našem pripravničaru sve je to oduzeto oku i duhu! — Zato pravom ćemo reći,

O CELIBATU

Dvomim, da je tovarišica g. Z. K., ki govori o tem vprašanju v zadnji številki U. L., prisostvovala našim zadnjim zborovanjem. O tej zadevi smo napravile potrebne korake na mero-dajno mesto — brezuspešno. — Tudi naša Zveza je lansko leto sprejela resolucije v svrhu posredovanja za gotovejšo ugodno rešitev vprašanja. A letos se je pred zasedanjem deželnege zbora vložila krajša prošnja ter sprejela v seji šolskega odseka. Pri zborovanju goriškega učiteljskega društva dně 2. marca t. l. nam je poročal naš g. predsednik kot član dotič. odseka, da so bili ostali udje odločno proti službovanju omoženih učiteljc. Zato je nasvetoval, naj vložimo zopet svojo prošnju, a z nekaterimi dodatki, ki bi morda zmanjšali odpor omenjenih gospodov. Dne 6. aprila t. l. so se ti dodatni predlogi soglasno sprejeli pri zborovanju goriškega učiteljskega. G. predsednik je obljubil, da bo prošnjo podpiral in me smo popolnoma uverjene, da bo

Opomba. Oddelek Narodne prosvete lahko dovoli spremeniti označene norme.

§ 11. Ta določila (§ 1—32) veljajo tudi za šole, ustanovljene po zasebni iniciativi. Poslednje lahko dobijo tudi državno podporo, če jih priznajo oddelki Narodne prosvete za važne ustanove. (Konec prih.)

da je čitav odgoj na arbanaškom učiteljištu nenaravan, protunaravan, pa zato štetan djacima i našem narodu u Istri. Slabići će podleći uplivu školske atmosfere; samo nekolicina snažna duha moći će se možda dignuti duhom i srcem prema suncu i postati čitavi ljudi. — Ovi prvi bit će patuljci i u životu i ne će hasniti svomu narodu ni čovečanstvu, ne budu li se dašto otresli školske prašine i ispljuvali bakcile, košto to može jaka i čvrsta narav uništiti Hohov bakcil u svojim plućima.

Iz dosad rečena lasno nam je zaključiti, kakove učitelje želi imati naša vlada za hrvat. pučanstvo Istre, a dosledno tome, kakve mu želi dati «hrvatske» škole i koja im mora biti svrha. Jedina je svrha svima i učiteljištu i budućim našim školama i učiteljima — jedino politička, naime raznarodjivanje. Oko te svrhe sve se vrti, sve se poduzimlje, uredjuje i traži sva sredstva. Iz ovih škola za hrv. narod izlaziti će mladi učitelji u život nepripravni, neuputni, neoboružani i neuki. Budući hrvat. učitelj mora biti bleđa figura Hrvata i učitelja. Što bude «bledji», bit će i obljubljeniji u «gospodskim krugovima». — Hrv. učiteljstvo Istre je proganjeno i nije po čudi vlastodržcima. Ovo je preveć oboružano, po mišljenju ovih, te je kadro škoditi. — Budući hrv. narodni uzgajatelj moraju naprotiv biti nejak, neoboružani i neškodljivi. — Narodna prosveta će očutiti zastoj i nazadak. Mi ćemo nazadovati. Većina stanovništva Istre padati će u očaj i divljaštvo.

to storil. — Od zgoraj imenovane seje šol. odseka pa ni prišla še naša zadeva v pretres pri deželnozborskem zasedanju. — Zadnja beseda tedaj še ni padla. Ako pa pade nepovoljno za nas, ne bo tega kriv g. deželni odbornik, ki se krivo sumniči. Da bi se strinjale tovarišice v pretežni večini z izjavami g. Z. K., potem stori naš g. dež. zastopnik najbolje, da ne zastavi nobene besede več za nas. — Sem pa prepričana o edinosti nasprotnih misli svojih tovarišic, ki so izražale ogorčenje nad onim dopisom v 12. številki U. L. Zato izražamo svojo zahvalo g. predsedniku za posredovanje in podpiranje drugod že uveljavljenih pravic ter ga prosimo še nadaljne naklonjenosti.

Svetujemo g. Z. K. naj se drugikrat bolje informira o stvarih, preden jih pošlje v svet! Veliko lepše in izdatneje pa bo, če se večkrat zberemo, seznanimo in pomenimo o svojih težnjah, da potem sporazumno nastopamo.

Ne smešimo se pred javnostjo, bodimo složne!

KONCERT PEV. ZBORA ZVEZE V GORICI

Na oder se je razpostavilo nad sto pevcev in pevk... Vsi bolj ali manj glasbeno naobraženi, po večini tudi sami pevovodje, pripravljeni, da zanesejo baklje čiste umetnosti tudi domov in zanetijo plamene povsod širom naše domovine, pripravljeni, da prinesejo od doma svoje izkušnje, svojo moč in sposobnost, da jo združijo in jo postotterjeno pokažejo svojemu in tujim narodom, postavljajoč se z njimi v vrsto enakovrednih...

Zbor je zapel najprej Lajovčeve Pastirčke, Kišo in potem Medveda. Vzrok te razvrstitve je razviden iz krasnih sporedov, ki imajo natisnjene poleg besedil pesmi še zadostne opazke za razumevanje posameznih del. Že po prvi pesmi je bilo navdušenje za zbor velikansko in ni hotelo prenehati, temveč se je neprestano stopnjevalo. Ko je zbor zapel «Pomladni spev», je pri kraljici naših pesmi doseglo priznanje svoj vrhunec. Vse druge pesmi so le pripravljale na to in so jo obkrožale kakor diadem kraljico. Zboru so podarili pomladnega cvetja: ženskemu zboru velik šop belih nageljčkov, moškemu šop gorečih rdečih, pevovodji Srečku Kumarju, umetniku organizatorju zboru in zbiratelju vseh, ki so sodelovali, pa najprej šop rdečih vrtnic nadalje pa lovorjev venec v spomin in priznanje za nadčloveške žrtve in vztrajnost, vključno «kragulju, ki kljuje noč in dan» za ta revni življenski boj... Prijatelj, toliko slajši je ta spomin, ker Ti ga je poklonilo ljubljeno rojstno mesto.

Razen Lajovčevih pesmi je zbor zapel tudi Ravnikovo Poljsko pesem in Krekovo Idilo. Sam ženski zbor pa Zabe in Gozdna samota, s spremljanjem klavirja. Pomladni spev se je na splošno željo ponovil na koncu še enkrat.

Do sedaj ni bilo v naši deželi še takšnega zboru. Tisti, ki ga imajo v rokah, imajo tudi sposobnost, da ga pripeljejo še više in poznajo tudi vse poti...

Tov. Anica Čok je zapela samospeve Fantovsko, Pomladne noči in «Kaj bi le gledal» s svojim mehko lirskim sopranom, polnim čustva in nežnosti. Tov. Avrelija Sancin pa Jesensko pesem, Vizijo, Pesem starca in «Da sem jaz Jezus» s temnim altom polnim skrivnosti in moči, ki je bogat na prirojenih a tudi na priučenih sredstvih za dosego lepote — je kontrastirala od prejšnjih in dosegla višek v Kogojevi mistični pesmi.

Mlada konservatoristinja Karmela Kosovel, hči tov. nadučitelja, se je s tem nastopom prvič uvedla tudi v naše kroge. Letos konča svoje študije in se posveti le glasbi. Njen nastop kaže skoraj moško silo in mehko žensko naravo. Žela je za Brahmsove skladbe pohvalo. — Tov. Bortolotti je nastopila — ne prvič — s Chopinovimi skladbami. Njeno skrbno naštudiranje,

njena nepogrešna tehnika je prišla povsod do veljave, toliko v razpaljeni bolevi revolucijske etude, kakor v zmagoslavnem navdušenju v polonezi, ki je ganila mnogo poslušalcev do solz...

Ta večer je nastopil prvič javno tudi kvartet na lok, sestavljen iz tov. Logarja, Pahorja, Pavletiča in dr. Krajncu. Iz kvarteta je ugajal vsem poslušalcem najbolj drugi stavek «Largo assai», ker je najlepši in je bil tudi najboljše izvajan. (Mimogrede bodi omenjeno, da so prireditelji po krivici krstili kvartet za Grbčevega in so s tem kvartetu bolj škodovali nego koristili; tozadevno popravo pa žal zavrnili). Kvartet se je ustanovil zato, da hrani v sebi kal za bodoči orkester; njegove brazde so rezane globlje kot se na prvi hip vidi, a do žetve je še daleč, ker je to polje glasbe pri nas še najbolj zanemarjeno.

Tov. Albert Širok je recitiral tri izmed Kosovelovih «Biblijskih motivov»: Resnica spojena z umetnostjo zato, da silnejše prevlada vso našo notranjost... Priznanje je pokazalo, kako so duše žejne tudi take lepote.

Na splošno je bil to dan, ki tvori za Zvezo mejnik.

Vsa brezpravnost, vse ponižanje je odprlo veliko rano, globoko in krvavečo, a iz krvi je zrastle čudodelna roža, ki bo s svojo močjo zopet zacelila našo rano in bo od zdravilne moči še ostalo za druge...

Vendar pa gre del pravega utisa dosledno izgubljen zaradi revne akustike, ki jo imajo naši prostori sploh, kar se pa tako izlepa ne da odpraviti.

Silno dolgi vzpored je končal približno ob pol dvanajstih.

I. Grbec.

Poročila raznih listov o našem koncertu.

O našem koncertu v Gorici so prinesli različni listi ocene.

«Edinost» je prinesla eno kolono dolgo, nad vse laskavo oceno izpod peresa skladatelja Vinka Vodopivca, kjer pravi: S. Kumar je imel na razpolago izbornen pevski material, nad 100 pevk in pevcev, priznati se mu mora, da ga je znal izvrstno uporabiti. S svojo temperamentno, sugestivno osebnostjo je privedel on zbor do višine, ki mora imponirati vsakemu. Ta koncert je bil kulturno dejanje v vsakem oziru. — Nato se spuša na podrobno oceno. Zelo hvali obe pianistki, recitacijo, obe pevki, posebno Avrelijo Sancinovo, o kateri pravi, da ima izborna šola, mogočen, obsežen organ, enako uglašen v nižini in višini in je res umetnica prve vrste. — Pri kvartetu je ugajal Largo, Allegro con brio nas je pa naravnost navdušil. Od skladb, ki jih je pel zbor, ugaja kritiku najbolj «Gozdna samota». O «Medvedu z medom» pravi, da je bil tako prednašan, da je poslušalce kar elektriziral. Enako pohvalno omenja izvajanje tudi vseh drugih zborov, ki je bilo brezhibno. Na koncu se zahvaljuje S. Kumarju za izreden užitek in prosi, da bi seznanil občinstvo tudi z Mirkom (klavir) in z Adamičem.

«Goriška Straža» prinaša oceno koncerta v obliki velikega članka, pod katerim je podpisan Doktorič. Ta pravi: To je bil za nas izreden dogodek. Saj so se ta večer zbrale najboljše moči naše Primorske,

da nam povedó, kar teži srca naših plemenitih idealnih učiteljev. To je bil v resnici za nas najsijajnejši večer v zadnjem desetletju. V podrobnem poročilu omenja kritik, da sta ugajala izmed zborov najbolj «Pomladni spev» in «Medved z medom» našega velikega La'ovica, prvi kot globoka himna, druga kot učinkovit zbor, ki srečno uporablja žarke barvne efekte od najbolj priprostitih naivnih, humoristično-načajjih do religiozno-resnih motivov. — O pevkah pravi, da bi želi večjega aplavza, če bi ne peli modernih, za naše ljudstvo pretežkih pesmi; o pianistkah pravi, da sta pokazali krasno tehniko in razumevanje mojstrov. Ugajala mu je tudi recitacija in kvartet, ki se lahko brez skrbi loti tudi modernih kosov.

Tudi vsi goriški italijanski listi so prinesli dolge ocene. Republikanski list «La Liberta» je izbral koncert, da je izpregovoril besedo o pomirjenju med obema narodoma v članku «Mutan i tempi!» Tudi vsi drugi listi so pisali v tem smislu.

«Il Popolo Friulano» hvali vse točke vzporeda, pravi, da je dosegel zbor višek v «Pomladnem spevu» in v «Medvedu z medom». O «Pomladnem spevu» pravi kritik, da je himna oživljajoče se narave. Iz «Pesmi starca» pravi, da odseva pravi tip slovanske duše. O Kogojevi «Da sem jaz Jezus» meni, da je prekrasna pesem. Nato se spušča v podrobno oceno. Zelo hvali obe pianistki (O. Karmeli Kosovelovi piše pomotoma, da je iz Kumarjeve šole; gojenka je na Tartinijevem konservatoriju); obe solo-pevki, kvartet predvsem pri Largu in recitacijo. O vsem večeru na splošno — piše, da je triumfiral Lajovic z moderno glasbo, katero Kumar posebno ljubi.

Najostrejša kritika je bila v nacionalističnem listu «La Voce dell'Isonzo», kjer pada kritik po kvartetu in pravi, da sicer obeta dobro, a da je igral brez življenja. Na vso moč pa hvali obe pianistki, Kosovelovo, ki da je igrala Brahmsa s popolnim razumevanjem, in o Bortolottijevi tehniki pravi, da je bila občudovanja vredna predvsem v veličastni Chopinovih polonezi. Od pevk hvali predvsem glas Sincinove. Najbolj pa hvali zbor, ki je pokazal svojo izurjenost pod spretnim vodstvom Kumarjevem od mehkih čustvenih pianissimov pa do razposajenih fortissimov. Najbolj mu ugaja Lajovic, o katerem pravi, da je izboren skladatelj zborov. Proti koncu ocene se kritik obrača do Kumarja z željo, da bi za-

pel ta tako dobri zbor razven modernih slovenskih zborov tudi kakšno klasično delo.

Razen teh listov, so govorili o koncertu tudi vsi drugi listi z večjimi oz. manjšimi ocenami. Glasovi o našem uspehu pa so šli tudi preko mej naše države. «Jugoslavija» govori v poldrugokolonskem članku pod naslovom «Korak naprej» o uspehu, ki ga žanje «Učiteljska zveza» z «Učiteljskim listom», z «Novim Rodom», s samoizobraževalnimi tečajji in s pevskim zborom. Nato sledi poročilo o koncertu, ki je polno hvale za vse sodelujoče člane, predvsem za zbor, ki je bil krona večera. — Naj omenimo končno še poročilo v «Slovenskem Narodu», ki pravi v članku «Sijajen koncert v Gorici»:

Velika dvorana našega obnovljenega «Trgovskega Doma» menda še ni videla tako veličastnega in tako pomembnega večera, kakoršen je bil sinočni «Veliki koncertni in recitacijski večer» Zveze učit. društev Julijske Krajine. — Dvorana je bila v najširšem pomenu besede nabito polna. Pogled na to množico mi je vzbujal kaj čudna čustva! Večine mlajšega sveta ne poznam več; čisto nov rod je nastopil po vojni in begunstvu, — nov krepak rod sposoben za delo in borbe naše nove prihodnosti. — Sodelovalci so prišli v petek od vseh strani Julijske Benečije, od koroške in jugoslovanske meje, posebno Trst je bil dobro zastopan. — Po pravici rečem, da smo se tu zelo bali za moralen uspeh. Kako naj proizvajajo sto pevcev — od vseh vetrov — težke moderne skladbe po par skupnih vajah? In vendar je bil uspeh popoln, celo nad vsa pričakovanja optimistov. — Nato preide člankar v podrobno oceno posameznih točk, kjer ima polno hvale za vse, za dirigenta Kumarja, za zbor, za solopevki, za pianistki, za kvartet in za recitatorja. Nato omenja italijansko kritiko in končuje:

In kaj naj rečemo mi? Ni dovolj besed, da bi mogli po vrednosti oceniti velike važnosti tega umetniškega večera za našo stvar v Italiji. Naš narodni ponos je dobil nove sile in naša delavnost nove vzpodbude. Naše učiteljstvo je pokazalo, kako vzorno umeje svojo velikansko, svojo vzvišeno nalogo v Julijski Krajini. Ugled Slovencev je ta večer pridobil več nego kdajkoli prej in tudi vsak družorodec se je lahko vprašal: «Ali moremo mi ustvariti kaj podobnega?» Zato: «Hvala ti vrio naše učiteljstvo!» Naprej po taki poti kulturnega in eminentno narodnega dela!

FELJTON

VI. M.

RABINDRANATH TAGORE

Pisateljstvo.

Praviš, da piše ata čuda mnogo knjig, ali kaj piše, ne morem razumeti.

Čital ti je ves večer, ali si pa zares mogla uganiti, kaj je mislil?

Kakšne lepe pravljice nam znaš ti pripovedovati, mamica! Zakaj ne zna ata pisati takšnih, bi rad vedel.

Ali ni slišal nikoli svoje mamice pripovedovati o orjakih in vilah in kraljčinah?

Jih je vse pozabil?

Cestokrat, ko zakasni kopel, ga moraš iti stokrat klicat.

Cakaš in pogrevaš njegovo južino, on pa piše in piše in pozabi.

Ata se zmerom igra «pisati knjige».

Če se grem jaz kdaj igrat v atovo sobo, prideš in mi kličeš: «kakšen malopriden otrok!»

Če le malo zaropočem, praviš: «Ali ne vidiš, da ata dela?»

Kakšna zabava pa naj bo to venomer pisati in pisati?

Če vzamem atovo pero ali svinčnik in pišem po njegovi knjigi, prav kakor on — a, b, c, č, d, e, f, g, h, i — zakaj si tedaj nevoljna name, mamica?

Niti besedice ne rečeš, kadar piše ata.

Kadar trati ata takšne grmade papirja, mamica, kakor da ti ni tega prav nič mar.

Če pa vzamem jaz samo polo, da bi si napravil čolniček iz nje, praviš: «Otrok, kako si nadležen!»

Kaj si pa misliš, če kazi ata polo za polo s črnimi, znaki čez in čez na obeh straneh? —

Njegovo dolgo iskanje resnice, dolgo tavanje po temi dvomov in zmot se končno umiri; pesnik najde svoje ravnovesje. Odslej se poglobi sam vase in v naravo ter napiše v tem času svojo zbirko «Gitanjali»,⁴⁾ kjer postane njegova pesem veličasten spev božanstvu, izražajočem se v vsakem pojavu življenja in v naravi, razgovor s samim seboj, s svojim duhom, s svojo vestjo. Pesnik pride s tiho pobožnostjo v srcu v svetišče, kjer se pokloni svojemu bogu: «Vem, da te moje petje razveseljuje, vem, da me pripušči k sebi le kot pevca.» In še sam se začuti radostnega: «Vse, kar mi je trdega in neblagolglasnega v življenju, se raztopi v sladko harmonijo — in moja molitev razprostre peroti kakor vesela ptica v poletu črez morje. — — — Pijan od veselja do petja, samega sebe pozabim in te imenujem prijatelja, ki si moj gospod.»

«Gitanjali» je ena najboljih in najtišjih knjig, kar jih pozna svetovna literatura. V enostavnem, tajinstvenem, z neštetimi metaforami okrašenem slogu nam podaja tu pesnik čustva najubranejše religioznosti, zavita v pajčolan vseobjemajoče ljubezni. To so hipne, a gotove ilustracije najfinejših in najtišjih razloženj in občutij pesnikove duše.

«Danes zarana mi je šepetalo nekaj, naj stopiva v čoln samo ti in jaz in da bi živa duša ne vedela za to najino romanje v nobeno deželo in do nobenega cilja.

V tem brezbrežnem oceanu, ob nemo nasluhujočem smehu tvojem, bi pesmi moje vzkipele v melodije, svobodne ko valovi, svobodne od vseh besednih spon.

Ni prišel še čas? Je še delo, ki ga je končati? Glej, večer je padel na obrežje in v medlečem svitu morskimi ptiči preletavajo svoja gnezda.

Kdo ve, kdaj se bodo verige odvezale in bo čoln kakor poslednji lesk zahajajočega solnca izginil v noč?» —

«Vem, da pride dan, ko se mi izgubi iz oči ta zemlja in ko se življenje poslovi molčeče, spustivši poslednji zastor čez moje oči.

In vendar bodo zvezde bdele v noči in ure bodo naraščale ko valovi na morju bruhaajoče radosti in bolesti.

Ko premišljam o tem koncu svojih hipov, se pregrada hipov zruši in v svitu smrti vidim tvoj svet z njegovimi malovažnimi zakladi. Redko je njegovo najnižje mesto, redko je najbornejše njegovih življenj.

Stvari, ki sem po njih zastoj hrepenel in stvari, ki sem jih dosegel, — kaj mi zanje mar! Daj da resnično obdržim stvari, ki sem jih vselej zaničeval in preziral.» —

Kakor njegove pesmi, so tudi njegove novele in drame le izraz subjektivno - lirčnih občutij, podanih v simboličnih slikah, v obliki in slogu Wilde-ovih pravljic (N. pr. «Poštni urad») — drame otrokove duše, živeče v povsem drugem svetu hrepenenja, ki jo reši smrt pred krutim spoznanjem, ali pa njegove povestice «Noč izpolnitev»,⁹⁾ poleg onih, ki jih je iz-

dal France Bevk). Občutek za občutkom se vrsti v njih, ovit v nežno ljubezen, podan v mistično-melodičnem slogu. Človek drhti, ko bere Tagoreja, kakor pred nečim temnim, globokim, tajnim

Izmed Tagorejevih romanov je brez dvoma največji in najznamenitejši «Dom in svet»¹⁰⁾ — Troje oseb nam podaja tu in z njimi troje velikih idejnih svetov, troje vrst pojmovanja človeškega življenja, troje stremeljenj. Nikhil je človek, ki vidi svoj ideal v človekoljubju, v veliki ljubezni do bližnjega, v skrajnem altruizmu, propovednik odrekanja in brzdanja samega sebe. Njemu je človek prvo geslo, on vidi v njem neko skrivno, elementarno silo, ki mu daje nekak višji pomen. « ljudje v Evropi gledajo na vse z znanstvenega stališča. Toda človek je več, kakor sama fiziologija ali biologija, psihologija, ali sociologija. On je neskončno — več kot to, kar učijo o njem naravne vede» — Živo nasprotje njegovo je Sandip, človek, ki propoveduje skrajni razmah osebnosti preko svojih soljudi, nasilje brezvestnega osvojevalca, skrajni egoizem, iščeč le sredstva, da zadovolji svojim poželjem. On je človek strasti in boja « vsaka stvar zadobi sile tedaj svojo vrednost, ako se zanjo borimo». — V Bimali nam predstavlja Tagore tip ženske, udane v ljubezni do svojega moža — Nikhila. «Moj soprog je navadno govoril, da sta si mož in žena enaka v svoji ljubezni, ker imata oba enak vpliv drug na drugega. Nisem mu ugovarjala, toda srce mi je pravilo, da ne stoji nikoli ljubezen pri dveh ljudeh na enaki višini», «Bila sem njegova kraljica. Imela sem svoj prostor na njegovi strani. Toda moja največja sreča je bila v tem, da je bilo moje mesto pri njegovih nogah.» Toda mlada, še neizkušena, kot je bila, ni poznala še svojih napak. Pod vplivom Sandipovih propovedovanj se ji vzbudi še nepoznano ji čustvo strasti in gospodavalnosti; Čedalje bolj se oddaljuje od svojega moža in se približuje smelemu in drznemu Sandipu. «Taka je že narava ženske. Ako se vzbudi njena strast, izgubi čut za vse drugo. Ženske smo kakor reka: tako dolgo, dokler ostanemo tostran svojih bregov, oplajamo z vsem, kar imamo, kakor hitro preplavimo svoje bregove, prinašamo razdor z vsem, kar smo.» Toda v tem stadiju njenega življenja se le še izkristalizira njena duša in se vrne očiščena in pomnjena k svoji pravi resnični ljubezni. «Vstani, duša! Sedaj je prišel čas, da se popelješ tja, kjer se izliva veletok ljubezni v veliko morje ubrane pobožnosti.» A sedaj poseže vmes kruta usoda, ki ji ugrabi moža in avtor zaključí roman z veliko življenjsko tragiko. — Roman je pisan v obliki treh dnevnikov. Tudi tu je na snov podana v svojih lirčnih mementih, epično bi bil pravzaprav samo konec, in še ti stega Tagore ne opiše, ampak ga prepusti čitateljevi fantaziji.

8) R. Tagore: Das Postamt. Ein Bühnenspiel. — München Kurt Wolff.

9) R. Tagore: Die Nacht der Erfühlungen — München. Kurt Wolff

10) R. Tagore: Das Heim und die Welt. Roman München, Kurt Wolff.

IZ ORGANIZACIJE.

Pevski zbor Zveze. Na koncertu, ki se bo vršil v Postojni o Binkoštih, se bodo proizvajale točke goriškega sporeda, ki bo nekoliko skrčen. Za koncert o priliki delegacijskega zborovanja v Gorici,

naj se pevci naučijo do prihodnje skupne vaje (najbrž 27. in 28. t. m.) sledeče zборе: A. Förster: „Z glasnim šumom s kora . . .“; A. Lajovic: „Bolest kovač“ in „Napitnica“. Vse tri pesmi so v Matičnih 33 zborih, ki jih vsakdo ima.

Ob isti priliki se bosta pela tudi zbor: Grbčev:

„Otroci molijo“ in Adamičev „Mladi junak po vasi jezdi“.

Prosim pevovodje posameznih „Učiteljskih društev“, da po možnosti s pevci „Zvezinega zbora“ vadijo imenovane pesmi. Stare zборе naj se vsakdo nauči na pamet. Pevovodja.

Tolminsko učiteljsko društvo bo zborovalo dne 25. maja ob 8½ v Kobaridu v ljudski šoli z naslednjim dnevnim redom:

1. Nagovor predsednika.
2. Proces dela in izkoriščanje v kapitalistični družbi.
3. Kompetenca za def. nameščenja.

4. Volitev delegatov.

5. Slučajnosti.

NB. Zborovanje se vrši v Kobaridu iz razloga, da se omogoči udeležba kobariskemu in bovškemu učitelstvu; pa tudi tolminsko in cerkljansko učitelstvo ne sme izostati.

Pokažite se vendar enkrat vsi, do zadnjega!

Odbor.

Delegati. Slomškova zveza v Idriji javlja, da jo bodo zastopali na deleg. zborov. Zveze v Gorici sledeči deleg. ozir. njih namestniki: Tratnik Fran, naduč., nam. Albin Vončina, Leskovec Poldi, učit., nam. Poldka Kočej, Tušar Minka učit., nam. Tončka Trpin.

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST

Fran Erjavac: Srbske pripovedke. V Ljubljani, 1922. Tiskala, izdala in založila Učiteljska tiskarna, str. 198. Cena vezani knjigi 18 din. Znana sta veliko bogastvo in lepota srbske narodne poezije, zato bo gotovo vsak z največjim veseljem pozdravil srečno misel Učiteljske tiskarne, ki nam je poklonila za velikonočne praznike zgoraj navedeno zbirko «Srbskih narodnih pripovedk» v prevodu Fr. Erjavca. Knjiga obsega 30 pravljic in pripovedk iz Vukovih in drugih zbirk srbskega narodnega blaga ter je namenjena zlasti mladini, ki jih bo gotovo čitala z največjo naslado, saj ji še vredno tako primanjkuje res dobrega čtiva. Upamo, da bo po knjigi rad segel vsak, saj ji je dalo založništvo tudi zelo okusno zunanjo opremo.

Izšla je knjiga E. Gangla: Sfinga, drama v štirih dejanjih, ki jo je izdala in založila «Učiteljska tiskarna» v Ljubljani. Cena 13 dinarjev. — K delu se povrnemo. Za sedaj priporočamo dramo našim odrom.

Čika Jova — plagiator. Zadnja številka revije «Cas» objavlja sledečo oceno srbskega mladinskega «pesnika» Čika Jove.

«Čika Jova — Zmaj, Malaj in Malon in druge pesmi za deco.

Gradnik prireja svoje mladinske zbirke iz Jovanovića z neprikrivano namero, da bi vzgajal slovensko deco v duhu jugoslovenskega rodoljublja. Hvalim mu dobro voljo, če res prav nič ne misijonari iz osebnih ozirov. Ogorčen pa sem, ker uči **krivo vero**, da je edninski rodilnik besede «pes» — pesa; smem se, ker je podtaknil Jovanoviću kot **izvirno** pesem o «belem jelenu». Da pa se «Malaja in Malona» jugoslovenstvo še temeljiteje odkrije, evo iz **Avg. Kopsischa** začetno katico:

Auf einer Insel am Merr,
da lebte der Hirten zwei,
der eine hiess Malon,
der andre hiess Maléy.

Sklenem z besedo pravega pevca o «belem jelenu»:

Wer suchen will im wilden Tann,
manch Waffentück noch finden kann,
ist **mir** zu viel gewesen.

(Uhland.)

Dr. I. Pregelj.»

Te besede dr. I. Preglja naj prečitajo tisti, ki so še do zadnjega časa sprejemali prevodne zbirke Čike Jove kot čisto srbsko zlato, zanašajoč se na dobro ime A. Gradnika; prečitajo naj jih tudi tisti, ki se jim je zdela sodba o pesmih Čike Jove, ki je bila izrečena v «Učiteljskem listu», preostrina in so šli z veliko gesto preko nje. — K. Š.

RAZNO

Prvi maj se je letos proglasil v Italiji za državni praznik. Človeka osupne, če pomisli, s kolikim sovraštvom in nasprotovanjem so meščanske vlade ovirale delovnemu ljudstvu praznovanje tega dne skozi dolgo dobo enega človeškega rodu. Simbolni praznik osvobojenja nepreglednih množic, ki žive od dela svojih rok, je bil še včeraj zločinski poskus rušenja in uničevanja prestolov in oltarjev, bogokletstvo in divjaštvo obenem. Prvi maj je bil krvavi signal velikega upora, najnižjih razdivjanih strasti in nagonov, prvi maj je bil dan zločincev in rebelov, za katere ni nobena ječa pregloboka, nobena kazen premalo kruta. Po vseh mestih sveta je tega dne že tekla kri, topla rdeča kri onih, ki so z usodno trdovratnostjo verjeli v ustajenje in v zarjo, po vseh nestetih kottiših trpljenja in ponižanja se je kakor ognjena kača razpasla zavest nove pravice in lastne moči. Ista misel, ki ljudi ločuje, ista misel jih zopet druži, bledega Sredozemca in temnega Sudanca, bednega prebivalca tundre in ponosnega moža od vročega ravnika in ni gora in mej za njo, ni ječ in okov, ki bi jo zadušile.

Še vedno nosi človek težki križ bede in trpljenja skozi temo in noč in škropi s srčno krvjo svojo pot. Iz časov prvih mrakov pa do danes raste vrednost dela nepretrgoma, vendar še ni zlomljen zakon izkoriščanja človeka po človeku, še vedno ječé iz dna vzdihni bednih, iz dna prepadov, kamor ne poseže beli žarek usmiljenja.

Država, ki je zgrajena na načelu neomejenega izžemanja slabotnega, proglašá praznik višjega človečanstva in čuje se kakor krvav posmeh. Saj še ni narastla povodenj, čas, ko se bo dvignilo, kar je boljšega v človeku, še ni tako blizu, samo čuje se kakor šepet tople, mirne zarje izza mrzlega obzorja.

Prvi maj ostaja, kar je bil: praznik osvobojenja, ki bo prišlo, simbol ustajanja, ki ga čakajo mladi rodovi, zakaj skozi noč gre pot k luči!

Zaradi preobilice gradiva smo odložili nekatere članke za prihodnjič, iz istega vzroka smo ustavili **statistiko naročnikov «Nov. Roda»** in jo bomo nadaljevali s prihodnjo številko.